

PRIROČNIK ZA SPOZNAVANJE PRSTI NA TERENU

Ana VOVK KORŽE in Franc LOVRENČAK, Maribor, Ljubljana, 2004, Oddelek za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, 49 strani (ISBN 961-237-105-9)

Leta 2001 je izšel priročnik za laboratorijske analize prsti v geografiji, ki je bil izjemno dobro sprejet. Priročnik je namreč že pošel in pripravlja se ponatis. Vendar pa je temelj geografskega proučevanja še vedno terensko delo in zato so študenti ter učitelji geografije osnovnih in srednjih šol pogosto izražali željo po pripravi podobnega priročnika, ki bi olajšal delo pri proučevanju prsti v naravi. Napotki za delo na terenu so sicer dostopni v nezaodstni in raztreseni obliki po različni literaturi, ki je pogosto v tujem jeziku. Izjemno obsežen, še bolj raztresen, a hkrati kritično povsem neovrednoten vir so tudi spletne strani. Zato povsem razumemo uporabnike že obstoječega laboratorijskega priročnika, da so si zaželeli relevantnega izbora preizkušenih metod v slovenskem jeziku, ki bi jih bilo mogoče uporabiti pri terenskem proučevanju. Avtorja laboratorijskega priročnika, dr. Ana Vovk Korže iz Maribora in dr. Franc Lovrenčak iz Ljubljane sta zato zavihala rokave in v izjemno kratkem času pripravila še en priročnik, namenjen terenskemu delu v pedogeografiji.

Priročnik sta avtorja tokrat zasnovala še bolj široko in nima strogo določenega ciljnega uporabnika, glede na njegovo predznanje o prsteh. Vsakdo bo v priročniku našel sebi najprimernejšo metodo, s katero bi želel spoznavati prsti v njihovem naravnem okolju. Večina metod je namreč zasnovanih na dveh nivojih - osnovnem in zahtevnejšem. Za osnovni nivo ni potrebno nikakršno predznanje. Namenjen je osnovnošolcem in naključnim ljubiteljem narave, torej tistim, ki jih prsti zanimajo na spoznavnem in poljudnem nivoju. Za takšno poljudno spoznavanje prsti skorajda ne potrebujemo nikakršnih pripomočkov, le prosti čas, lepo vreme in željo po odkrivanju novega.

Zahtevnejša stopnja pa dejansko vključuje vse tiste metode in postopke, s katerimi praktično do obisti spoznamo prsti v naravi. Še več, obenem se naučimo tudi kako na terenu pravilno vzamemo vzorce, ki jih bomo kasneje analizirali v laboratoriju. Uporaba metod zahtevnejšega nivoje pričakuje vsaj osnovno znanje o prsteh, poznavanje geografske in pedogeografske terminologije, čeprav so v uvodih poglavij in podpoglavij temeljito razloženi predmet proučevanega parametra in uporabljena metoda. Narava nekaterih metod narekuje, da jih je mogoče izvajati le na osnovnem oziroma zahtevnejšem nivoju. Če je le mogoče, so postopki zasnovani tako, da so pripomočki dostopni vsem, si jih je mogoče lastnoročno izdelati ali pa so po nizkih cenah dostopni tudi v nespecializiranih trgovinah.

Na začetku nas priročnik najprej pripravi za delo na terenu (seznanitev z literaturo, kartografskim gradivom in pripomočki). V nadaljevanju sta se avtorja držala preverjenega načina predstavitve postopkov, ki se je izkazal kot izjemno dobrodošel že v laboratorijskem priročniku. Vsako podpoglavje, ki opisuje izbrano metodo, predstavi najprej pripomočke, ki jih potrebujemo za izvedbo in potek samega dela. Posebej nas opozarja, na kaj moramo biti pozorni, da bodo meritve pravilno izvedene, na koncu pa izvemo, kaj dobljeni rezultati

pomenijo, kako izmerjeni parametri vplivajo na ostale lastnosti prsti in kako si z njihovo pomočjo razložimo nekatere pojave in procese v pokrajini.

Tudi v terenskemu priročniku je nekaj metod, ki niso nove in so poznane vsakemu geografu: kopanje pedološke jame, določevanje horizontov, vlažnosti, teksturnih razredov, deleža kalcijevega karbonata, reakcije, če naštejemo samo nekatere. Vendar so za lažje izvajanje in boljše razumevanje vsi postopki grafično in slikovno obogateni ter izpopolnjeni z najnovejšimi spoznanji o prsteh. Mnogo postopkov je na geografskem področju povsem novih in jih tudi na visokošolski stopnji do sedaj nismo uporabljali. Mednje prištevamo določanje vonja prsti, izdelave pomanjšanega profila prsti, sposobnost zadrževanja vode in ugotavljanje prisotnosti ter količine dušikovih, fosforjevih in organskih spojin v prsteh.

Samostojno pedogeografsko raziskovanje nam še dodatno olajšata pregled slovenske klasifikacije tipov prsti in razprostranjenost in opredelitev svetovnih tipov prsti po FAO UNESCO klasifikaciji.

V zadnjem delu so v prilogah zbrani terenski obrazci za popis prsti in tipi nalog, ki jih lahko uporabimo pri preučevanju prsti.

Priročnik za spoznavanje prsti na terenu skupaj s priročnikom za laboratorijske analize prsti v geografiji celovito zaokroži metodološko predstavitev geografskega proučevanja prsti in jo osvetli z vseh aspektov. Oba skupaj sta se že izkazala kot nepogrešljiva pripomočka pri terenskemu, kabinetnemu in laboratorijskemu proučevanju pedosfere, zato ob tem upravičeno upamo, da se bo pričujoča praksa uveljavila tudi na nekaterih drugih področjih geografije.

Blaž Repe

PRIROČNIK ZA LABORATORIJSKE ANALIZE PRSTI V GEOGRAFIJI

Ana VOVK KORŽE in Franc LOVRENČAK, Ljubljana, 2001, Oddelek za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, 49 strani (ISBN 961-227-099-6)

Davnega leta 1979 je dr. Franc Lovrenčak izdal priročnik z naslovom *Laboratorijske analize prsti (Laboratorijski priročnik za geografe)*. Nastal je kot posledica vedno večje uveljavitve analitičnih metod v geografiji in možnosti kvantifikacije pedogeografskega proučevanja. S tem so takratni uporabniki priročnika dobili možnost pridobivanja dragocenih podatkov, ki so jih nato uporabili pri nadaljnem delu in razlagi procesov v pokrajini. Priročnik je celih 22 let ostal edino vodilo v slovenskem jeziku za analitično proučevanje prsti, ki so ga uporabljale generacije študentov, učiteljev in drugih.

Po tolikem času se je pokazala potreba po posodobitvi in nadgradnji obstoječega priročnika. Razvoj znanosti je šel naprej tudi na področju proučevanja prsti in so se metode prilagodile novim znanjem, zahtevnejšim aparataram, število merjenih parametrov se je bistveno povečalo in zahtevana je vedno večja natančnost zaradi možnosti računalniške obdelave pridobljenih podatkov. Poleg tega se je pojavilo tudi veliko število povsem novih analiz. Rezultat takšnih teženj je »*Priročnik za laboratorijske analize prsti v geografiji*,« avtorjev dr. Ane Vovk Korže in dr. Franca Lovrenčaka, ki na enem mestu predstavlja tiste fizikalne in kemijske analize za proučevanje prsti, ki so v geografiji že ustaljene, dodane pa so še nekatere nove, ki pomembno prispevajo k spoznavanju prsti.

S priročnikom sta avtorja želela prikazati in ovrednotiti samo tiste analize prsti, ki jih lahko izvajamo v geografskem laboratoriju. Niso pa vključene specialne kemijske, fizikalne in biološke analize prsti, ki so bodisi zahtevne za izvedbo bodisi so rezultati analiz ozko strokovni.

Priročnik je razdeljen na 5 vsebinskih sklopov. Metodološki napotki za uporabo priročnika vpeljejo uporabnika v način dela ter predstavijo sam priročnik. Naslednji, sila pomemben sklop se ukvarja s pripravo prsti za analizo v laboratoriju. Na tem mestu se seznanimo z varnostnimi ukrepi v laboratoriju, predvsem pa kako ravnamo z vzorci še preden jih prinesemo iz terena v laboratorij ter katere analize naj izberemo, da bomo dobili interpretabilne in primerljive rezultate.

Nato sledi jedro priročnika – poglavji ki obravnavata pomembne fizikalne in kemijske postopke za analizo prsti. Nekaj analiz je klasičnih in jih poznamo že iz preteklosti (mehanska analiza, določanje barve prsti in obstojnosti strukturnih agregatov, analiza kalcijevega karbonata, merjenje reakcije prsti itd.), nekateri postopki pa so posodobljeni in izpopolnjeni (določanje deleža skeleta in organskih snovi v prsti). Veliko vrednost predstavljajo analize, ki so geografom predstavljene prvič. Gre za analize por v prsti, predvsem zračno vodnih lastnosti ter analizo sorptivnega dela prsti (merjenje kationske izmenjalne kapacitete).

Vsako podpoglavje, ki obravnava posamezno analizo, predstavi namen in natančen opis metode, pripomočke in reagente, ki jih potrebujemo za izvedbo in podroben, korak po koraku opisan postopek, ki pripelje uporabnika do zelenega rezultata. Daleč največjo bogastvo pa predstavlja zaključek podpoglavja, ki v obliki interpretacije rezultatov, na razumljiv način

ovrednoti vsako analizo posebej ter pomen pridobljenih rezultatov. S tem se priročnik bistveno razlikuje od ostalih in si upravičeno zasluži ime geografski.

Zadnje poglavje obravnava značilnosti nekaterih tipov prsti v Sloveniji in njihove fizikalne in kemijske lastnosti. V obliki preglednic so na nazoren način prikazani analizirani parametri za posamezne tipe prsti, posebej ločeni po horizontih, kar uporabniku priročnika močno olajša interpretacijo rezultatov lastnih analiz. Poleg tega je priložena tudi karta prsti v Sloveniji.

Priročnik za laboratorijske analize prsti v geografiji je v prvi vrsti namenjen študentom geografije, kot pomoč pri praktičnemu delu v laboratoriju v okviru predmeta pedogeografija. Namenjen pa je tudi vsem posameznikom, ki jih zanimajo prsti, kot del pokrajine in bi jih želeli še natančneje spoznati.

Vse analize so preproste in ne zahtevajo ozko specializiranih ter dragih pripomočkov in reagentov. Večino le-teh je mogoče najti v vsakem srednješolskem laboratoriju zato bo priročnik dobrodošel tudi profesorjem geografije na srednjih šolah pri raziskovalnemu delu in pripravah na maturo.

Priročnik razpolaga s seznamov virov in literature, ki zahtevnejšega uporabnika napotijo k nadaljnjemu študiju in iskanju bolj specializiranih ter zahtevnejših metod. Priročnik je tudi bogato opremljen s slikovnim gradivom in preglednicami, kar ga naredijo še razumljivejšega, prijaznejšega in preprostega za uporabo.

Blaž Repe

GEOGRAFSKI RADOVI I

Univerzitet u Tuzli, Prirodno – matematički fakultet, Odsjek za geografiju, Tuzla 2005, 151 strani, ISSN: 1840-0779

V Tuzli je izšla prva številka nove geografske znanstvene revije *Geografski radovi*, v kateri naj bi izhajale geografske študije o tuzlanski regiji in o BiH, pa tudi prispevki tujih avtorjev. Revija bo geografski in tudi drugi javnosti sigurno zanimiva zaradi sila skopih tovrstnih informacij, ki smo jih v zadnjih petnajstih letih dobili o naravno in družbenogeografsko tako pestri in zanimivi regiji. Prva številka revije pa je za nas še posebej zanimiva tudi zato, ker so v njej kar pet od devetih znanstveni razprav prispevali slovenski geografi. Slednje je logična posledica nekaj letnega tesnega sodelovanja na znanstvenem in pedagoškem področju ter resnično številčno in strokovno odmevne udeležbe na dveh znanstvenih sestankih v Tuzli, o regionalnem razvoju in o turizmu na širšem območju tega dela Evrope.

V članku "Grezanje površja v mestu Tuzli" Enver Mandžić prikazuje predvsem rezultate geodetskih merenj, ki potekajo že od leta 1955, grezanja površja zaradi izkoriščanja soli. Več kot stoletni proces je pripeljal do propada starega mesta, do uničenja in poškodb infastrukturalnih objektov in do degradacije površja samega. O lokalni problematiki piše tudi Rahman Nurković v študiji "Metodologija istraživanja promjena prostornog razmeštaja industrije u Tuzlanskoj kotlini". Pri tem se opira predvsem na industrijsko delovno silo, ki jo v regionalnem okviru petih tuzlanskih občin prikazuje s pomočjo lokacijskega kvocienta, regionalnega faktorja in koeficienta specializacije industrije. Analiza obdobja 1961-2001 kaže ob splošnem nazadovanju industrijske zaposlenosti na decentralizacijo industrije in s tem povezano suburbanizacijo.

Prispevek Safeta Nurkovića in Ranka Mirića "Osvrt na geograsku regionalizaciju Bosne i Hercegovine" je po dolgih letih prvo tovrstno razmišljanje o geografski regionalizaciji naravno izredno dinamične in politično ter socioekonomske raznolike makroregije. Po pregledu dosedanjih regionalizacij BiH same in v okviru Jugoslavije, na katero so tudi nekateri starejši slovenski geografi znatno vplivali, je podan nekakšen načrt nove geografske regionalizacije BiH. Iz slednjega je vidno, da se tudi razmišljanja avtorjev tega predloga regionalizacije niso kaj dosti oddaljila od naravnih osnov tako pri delitvi na štiri makroregije (subpanonsko, hribovsko-kotlinsko, bosansko-hercegovaškega visokega krasa in mediteransko) kot tudi dvanajst mezoregij. Po mnenju avtorjev je posebna vrednost takšne "kompleksne" geografske regionalizacije BiH v informativnosti, homogenosti in hierarhičnosti.

Ni slučaj, da že v prvi številki geografskega zbornika iz tako močno industrializirane Tuzlanske regije, prednjačijo prispevki o okolje varstveni in regionalno razvojni problematiki.

O prvem razmišlja Muriz I. Spahić v članku "Neki metodološki problemi geografizacije i ekologizacije savremene nauke" s teoretskim prikazom nekaterih elementov tovrstne problematike. Dušan Plut pa v prispevku "Basic characteristics and the key future challen-

ges of the EU-25 environmental policy" razmišlja o okolje varstveni problematiki v odnosu do gospodarskih procesov v EU, o odnosu naravi potenciali in gospodarski razvoj v Sloveniji in v deželah Jugovzhodne Evrope. Podobno opozarja Metka Špes v prispevku "Sustainable development of ecologically sensitive ecosystem" na oblike ekološke ogoženosti glede na sam značaj ekosistemov in razvojno dinamiko ter usmeritev. Ne nazadnje sodi v to skupino tudi prispevek Dejana Cigaleta "Importance and distribution of tourism impact on environment in Slovenia" v katerem je analizirana občutljivost treh ekosistemov v Sloveniji in nakazana potreba po ustreznih razvojnih rešitvah.

O regionalno razvojni problematiki piše v razpravi "The comparative analysis of economic, regional and spatial policies and strategies of Slovenia" Andrej Černe, Predstavi izhodišča in elemente za pripravo strategije prostorskega razvoja Slovenije in posebno izpostavi probleme v strukturi ekonomije in principe dolgotrajnega razvoja. V dodanih tabelah so jasno prikazani narava dokumenta, razvojni problemi, glavni cilji in cilji strateškega razvoja. In ker je na mestih z njihovimi aglomeracijami težišče hitrih prostorskih, gospodarskih in socialnih sprememb, prispevek Mirka Paka "Some problems of slovene cities in capitalist economy", ki v slovenskih mestih pospešeno sledijo mestom v razvitejših sredinah, je to nedvomno aktualno tudi za razvoj mest v Tuzlanski kotlini in še posebej v Tuzli sami.

Geografski radovi so tako po strukturi obravnavane problematike in po kvaliteti prispevkov ter tudi po tehnični plati lep in koristen dosežek skromne geografske inštitucije v severovzhodni Bosni. Vsebina nedvomno prispeva k afirmaciji geografije v tem delu JV Evrope, k prepoznavanju regije same ter k večji vlogi geografije pri reševanju zelo pereče regionalno prostorske problematike te nekdanje industrijske regije, ki se zaradi tega spopada s še posebno težkimi regionalno razvojnimi, socialnimi, okolje varstvenimi in seveda tudi z drugimi prostorskimi problemi. Za rojstvo Geografskih radova, ki je ne le za lokalno, ampak tudi za širše geografsko okolje velikega pomena, je nedvomno zaslužen urednik Rahman Nurković, ki mu je ta projekt uspel ob veliki podpori Univezre v Tuzli in še posebej njenega rektorja.

Mirko Pak